

Prostor kreativity ve vzdělávacím systému

Andrea Řežníčková

Psychologický ústav FFMU, Brno

info@psychologon.cz

Tento článek se zabývá kreativitou a jejím významem ve školském vzdělávacím systému. Shrnuje názory odborníků na danou problematiku a také ukazuje výsledky několika výzkumů, které se na téma kreativity a školství uskutečnily. V neposlední řadě udává důvody, proč je dobré kreativitu v lidech rozvíjet.

This article is about creativity and its importance in the school education system. It summarizes views of experts in this field and it also shows the results of several studies, which were carried out on the topic of creativity and education. Finally, it gives the reasons why it is useful for people to develop creativity.

Klíčová slova

kreativita, kreativní přístup, škola, vzdělávání

Key words

creativity, creative approach, school, education

Jaký by měl být člověk v dnešní době, aby byl úspěšný? Odpověď na tuto otázku se hledá těžko, ale jistě se cení podnikavý duch, nebojácnost, produktivita a také kreativita. Zaměříme se na poslední pojem. Někteří odborníci tvrdí, že za kreativního se dá považovat člověk, který vymyslí, vynalezne něco nového, co v dané kultuře ještě není (Doyle, 2003). To je v současnosti velmi těžké, vzhledem k rozmanitosti produktů, kterými na Zemi disponujeme. Sternberg (1999) uvádí, že kreativita je schopnost produkovat jak originální, tak užitečné věci, postupy apod. Jednoduchá a výstižná definice tohoto pojmu. Kde se tedy dá kreativita využít?

Kreativita jako schopnost

Jak již bylo zmíněno výše, kreativita je schopnost. Jak všichni víme, se schopnostmi se nerodíme, ty je třeba rozvíjet. Některým se to daří více, jiným méně. Je třeba si ale uvědomit, že pro zdokonalování schopností je potřeba i vhodné prostředí, které bude dostatečně bohaté na stimuly, díky nimž má jedinec možnost se rozvíjet.

Odborníci věří, že období, kdy jsme nejvíce kreativní, je dětství. Toto prosazuje zejména Ken Robinson, který se kreativitou dlouhodobě zabývá. A ano, něco na tom bude. Děti mají výhodu obrovské fantazie, která jim pomáhá při vymýšlení nových věcí. A především, děti nepřemýšlí nad tím, že potřebují něco nového vymyslet, ony to dělají přirozeně. Stejně přirozeně, jako objevují svět okolo sebe. Dětská fantazie je bezbřehá, i když v mezích možností každého jedince.

Jenomže ani dětem nevydrží tato schopnost věčně, pokud nebude podporována a rozvíjena. Již v roce 1968 provedl George Land longitudinální studii na vzorku 1600 dětí, kterým zadal opakovaně test kreativity. Ukázalo se, že v pěti letech bylo 98% těchto dětí hodnoceno jako geniální v oblasti kreativity. V deseti letech tohoto výsledku dosáhlo pouze 30% z nich a v patnácti letech pouhých 12%. Stejný test zadal i dospělým, z nichž pouhá 2% dosáhla tak vysokého výsledku (Land, 2011). Jak je to tedy možné, že v dětství jsme téměř všichni „kreativní géniové“ a v dospělosti již ne?

Postoj vzdělávacího systému ke kreativitě

Ken Robinson, britský odborník na kreativitu, tvrdí, že to, co ji zabíjí je škola, respektive školský systém. Podle něj je totiž pro kreativního člověka nezbytné, aby se nebál chybovat, což je přirozené u dětí, ale už ne u dospělých (Robinson, 2011). Zamysleme se tedy, čím to je, že se bojíme svých chyb, že chceme být dokonalí a nejlepší. Naše přísloví, že „chybami se člověk učí“ přeci chyby dokonce podporuje, jako něco prospěšného pro náš vývoj. Jenomže když se přeneseme zpět do dětských let, faktem zůstává, že za chyby jsme často bývali trestáni, zejména ve škole. Můžeme se setkat také s tím, že když si člověk vymyslí vlastní postup práce, nebo vlastní vysvětlení jistého pojmu, hned dostane o stupeň horší známku, protože nedodržel přesný postup či nenapsal přesnou definici. Zdůvodnění daného hodnocení poté často bývá takové, že i přes to, že jsme se dopracovali ke stejnému závěru, nemůže nám být tento závěr uznán, protože jsme nepoužili ověřený postup a tudíž to mohla

být pouze náhoda. A možná jsou to právě náhody, co stojí u zrodu geniálních nápadů. Ale tím, že již od nástupu do školy nás učí se jim vyhýbat, většina z nás se přestane o něco podobného dále pokoušet. A to je škoda.

Volání po změně

V posledních letech se čím dál častěji ozývají hlasy, že by škola měla učit děti nejen čtení, psaní a matematickým dovednost, ale také by v nich měla rozvíjet právě zmiňovanou kreativitu. Baker a Baker (2012) dokonce uvádí, že by si obchodní akademie, které učí budoucí manažery, měly vzít příklad z umělecky zaměřených škol. Po manažerech je často vyžadován kreativní přístup k řešení problému, ale ve škole se nedaří jejich kreativitu rozvíjet. Umělecky zaměřené školy v určitých předmětech od žáků nevyžadují, aby problém vyřešili, ale aby se pokusili přijít s nějakým řešením či nápadem, který by se dal dále rozvíjet. Také se zde hodně využívá pozorování práce druhého, které může být mnohdy velmi inspirativní.

Vzdělávací systém v naší společnosti ale potřebuje známky, jako důkazy o vzdělanosti dětí a studentů. Na podporu kreativity tedy dětem umožňují navštěvovat předměty, jako je výtvarná výchova, případně hudební výchova, ve kterých se mohou dostatečně kreativně vyjádřit. Ve skutečnosti už ale odborníci, kteří tento systém tvoří, pravděpodobně zapomněli, co se v takových hodinách výchov dělá. Děti často kreslí podle zadání. Málokdy se stane, že mohou nakreslit cokoli, co chtějí. Často dostanou dokonce předlohu, kterou mají překreslit. A pokud tedy mohou nakreslit cokoli, stejně je jejich výtvar hodnocen, rozumějme srovnáván s ostatními. A výsledná známka nakonec vychází ze subjektivního pohledu učitele. Tento proces může dítěti tento způsob svého vyjádření i znechutit. Kdo rád dostává známky, jako jsou trojky či horší, a ještě ke všemu z výtvarné výchovy?

V hudební výchově tento přístup není o mnoho lepší. Mnohdy bývá hodnocen zpěv dětí z hlediska čistoty hlasu, zvládnutí písňe apod. Je jisté, že některé děti budou zpívat „lépe“, čili čistěji a jiné „hůře“, protože hlas si nevybíráme, s tím se každý z nás narodí. Podstatné by ale mělo být to, zda děti zpívají rády, nebo ne. A pokud budou při hodnocení neustále srovnávány s nadanějšími spolužáky, je možné, že po určitém čase se jim zpívání, zejména v případě horšího hodnocení, znechutí.

Škola může kreativitu rozvíjet, pokud bude chtít

Výzkumníci se v posledních letech zabývají kreativitou a jejím rozvojem ve školských zařízeních. Castro-Fajadro a kol. (2014) provedli kvalitativní studii na 110 učitelích a studentech posledního ročníku magisterského studia pedagogiky, kteří se vyjadřovali k otázkám ohledně kreativity. Z výzkumu vyplynulo, že více než 45 % z nich považuje za mnohem kreativnější děti než dospělí, pouhých 5 % považovalo za kreativnější dospělé. Zbytek respondentů se vyjádřil, že se to nedá určit, nebo se nevyjádřil vůbec. Sami učitelé také přiznali, že i když by škola mohla u dětí kreativitu rozvíjet, nedělá to, protože jsou určité požadavky, kterým musí žáci dostát a na rozvoj kreativity „není čas“. Sami navrhli, že pokud by se do škol zařadili hodiny, kde by žáci mohli řešit nejrůznější problémové úlohy, mohl by se u nich rozvíjet i kreativní přístup k jejich řešení.

Důvodem, proč rozvíjet kreativitu, může být také zvyšující se poptávka po mladých a kreativních lidech, zejména v oblasti byznysu. Mezi požadavky kladené na manažery patří zejména kritické a kreativní myšlení (Baker a Baker, 2012), které povede k inovacím ve firmách apod. Tomu se ale člověk sám, bez dalšího rozvíjení, nenaučí. Proto již někteří odborníci píší publikace, ve kterých doporučují institucím, jako jsou školy, metody, kterými se dá kreativita, případně kreativní a kritické myšlení rozvíjet. Patří mezi ně zejména různé typy brainstormingů, pozorování výkonů druhých lidí, zpětné vazby i simulace (Suci, 2014).

Co z toho tedy plyne?

Faktem ale zůstává, že pokud se nezmění školský systém, na rozvíjení kreativity ve školách mnoho místa nezůstane, zejména pokud se bavíme o školách státních. Učitelé musí plnit vzdělávací programy, které jim stanovují, co má žák umět a jak tyto vědomosti mají hodnotit. Na druhou stranu, pokud bude učitel kreativní, dokáže si i v tomto systému najít způsob, jak studentům předat potřebné informace a zároveň v nich podporovat kritické a kreativní myšlení, které je v dnešní společnosti tolik žádané.

Zdroje

Baker, D., & Baker, S. (2012). To "Catch the Sparkling Glow": A Canvas for Creativity in the Management Classroom. *Academy of Management Learning & Education*, 11(4), pp. 704-721.

Castro-Fajardo, L., Santameria, A., Bernal-Hernández, K., Gómez-Hernández MG, F., & García-Cepero, M. (2014). How Do Education Professionals Understand Creativity? A Study of The Implicit Theories On Creativity In A Sample Of Educators. *Journal for the Education of the Young Scientist and Giftedness*, 2(2), pp. 41-48.

Doyle Ch. (2003) Creativity, Early Childhood. In Edited by Thomas P. Gullotta, E. *Encyclopedia of Primary Prevention and Health Promotion*. (pp. 335-342). Boston, MA: Springer US

Naiman, L. (2014). *Can Creativity be Taught? Results from Research Studies*. [cit. 2015-4-28] Retrieved from: www.creativityatwork.com/2012/03/23/can-creativity-be-taught/

Sternberg, J. R. (1999). *Handbook of creativity*. (490 s.). Cambridge: Cambridge University Press.

Robinson, K. (2011). *Out of our minds: learning to be creative*. (Fully rev. and updated ed., xvii, 326 s.) Chichester: Capstone.

Suciu, T. (2014). THE IMPORTANCE OF CREATIVITY IN EDUCATION. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov*(2).

TED Talks. (2006, June). Ken Robinson: How schools kill creativity [Video file]. Retrieved from: http://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity.html

TED Talks. (2011, December). Dr. George Land: The Failure of Success [Video file]. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=ZfKMq-rYtnc>

Zdroj obrázku

<http://familyliveson.me/tag/creativity/>